

ελευθερη

κυθρα

ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΩΜ. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΘΡΕΑ

ΧΡΟΝΙΑ 17η ΓΕΝΑΡΗΣ - ΑΠΡΙΛΗΣ 1994 Αρ. ΤΕΥΧΟΥΣ 49

*Η Εκκλησία του Αγίου Ανδρονίκου στην Κυθρέα που οι εισβολείς
μετέτρεψαν σε τζαμί.*

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ

Είμαι μαζί σου!

ελεύθερη κυθρέα

ΤΕΤΡΑΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΕΛΕΥΘ. ΚΥΘΡΕΑ

Ετήσια συνδρομή: £2.00 σεντ. Τιμή τεύχους £1.00 σεντ

Δια το εξωτερικό: £4.00 σεντ

ΧΡΟΝΙΑ 17η

ΓΕΝΑΡΗΣ - ΑΠΡΙΛΗΣ 1994

Αρ. ΤΕΥΧΟΥΣ 49

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΕΤΣΑΣ- ΚΛΕΙΤΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ - ΚΩΣΤΑΣ ΖΑΜΠΑΚΙΔΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤ. ΠΕΤΑΣΗΣ - ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΒΑΡΝΑΒΑΣ - ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ
ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Εκτύπωση: Offset: Τυπογραφεία «ΚΩΝΟΣ» Τηλ. 465910, Τ.Κ. 287

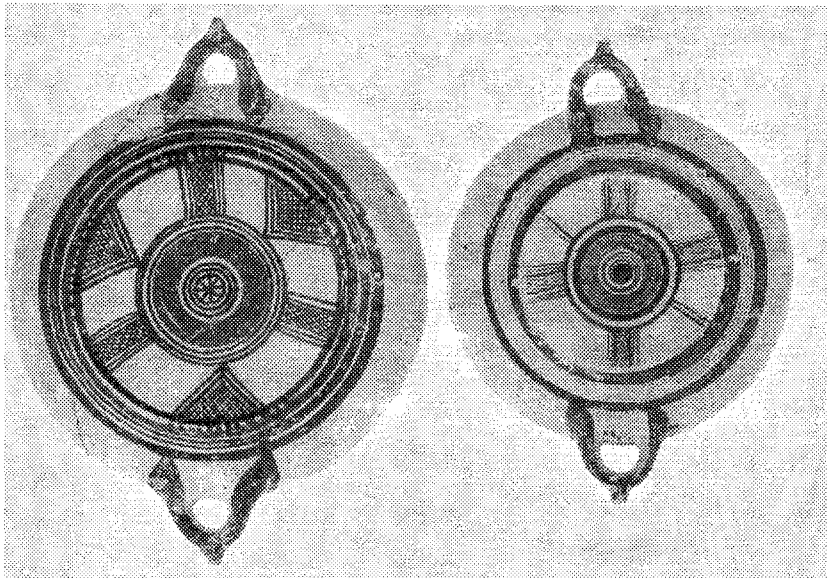
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΗΜ.

ΚΑΘ. ΑΘΗΝΩΝ:	Οι υψηλόπνοοι υμνογράφοι τής Μ. ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ	3-8
ΣΑΒΒΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ:	Ποίημα - Συντροφιά με τη μοίρα	8
Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ:	Μακεδονία και Σλαβική Βουλμία	9-12
Τ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ:	Ποίημα - Ψυχογραφία	12
Φ. ΦΩΤΙΑΔΗ:	Μακεδονικό και οι προεκτάσεις του	13-16
Τ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ:	Ποίημα - Ζωή	16
ΧΡ. ΠΑΧΟΥΛΙΔΗ:	Μεγάλη Τρίτη. Τροπάριο της Μοναχής Κασσιανής	17-19
Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:	Ποιήματα στον Προφήτη Ηλία-Στην Παναγία της Καντάρας	19
ΧΡ. ΠΕΤΣΑ:	Αλακάτα ή Μηχανή του Κατάμη	20-25
Κ. ΓΙΑΝΝΟΥ:	Σχεδιάγραμμα Αρδευτικού Συστήματος Κυθρέας	26
Ν. ΧΡ. ΠΑΝΑΓΗ:	Κύπριος ήταν ο Μέγας Αλέξανδρος	27-28
ΧΡ. ΠΕΤΣΑ:	Συνέντευξη του Προέδρου του Σωματείου με την εφημερίδα - Ο ΑΓΩΝ	29-32
Γ. ΚΟΚΗ:	Ποίημα - Προσευχή Προσφυγόπουλου	32
Κ. ΓΙΑΝΝΟΥ:	Από την ιστορία της Εκπαίδευσης στην Κυθρέα	33-34
Γ. ΚΟΚΗ:	Ποίημα-Τράπεζα Ζωής	34
ΣΤ. ΓΙΑΝΝΟΥ:	Ικεσία στην Παναγία	35
Κ. ΓΙΑΝΝΟΥ:	Η θανατηφόρος νόσος Κρουπ το 1896 στην περιοχή Κυθρέας	36
Γ. ΚΟΚΗΣ:	Ποίημα - Το δώρο	36
Α.Μ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ:	Η προσφορά της Τρίτης ηλικίας Ποίημα-Τα επτά θαύματα του κόσμου	37-38
Κ. ΓΙΑΝΝΟΥ:	Αγγλική πολιτική για Άλωση της παιδείας στην Κύπρο	39-42
Σ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ:	Ποίημα - Ψάχνω να σε βρω!	42
Κ. ΚΟΚΚΙΝΟΦΤΑ:	Το μοναστήρι του Κύκκου	43-44
Σ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ:	Ποίημα-Φυλακτό από χώμα-	47-48
Α. ΤΗΛΛΥΡΙΔΗ:	Ιερώνυμος Μυριανθεύς (1838-1898)	49-56
Α. ΠΑΝΑΓΙΔΗ:	Διήγημα - Διπλή χαρά (Συνέχεια από το τεύχος 46)	57-65
Κ. ΚΟΚΚΙΝΟΦΤΑ:	Η πρώτη επίσημη ύψωση Ελληνικής Σημαίας στην Κύπρο	66-67
Κ. ΓΙΑΛΛΟΥΡΙΔΗ:	Τα κρατητήρια των Βρετανών στην Κύπρο	68-71
Τ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ:	Ποίημα - Ανάσταση	71
ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ:	1. Νικόλαος Ζαμπακίδης, 2. Ανδρέας Βαφειάδης, 3. Νίκος Νικολαΐδης,	
ΧΡ. ΠΕΤΣΑ:	4. Θωμάς Πετριδής, 5. Νίκος Σαββίδης	
	Βιογραφικά σημειώματα, φωτογραφίες, επικηΐδεις	72-80

Άγαλμα Πτολεμαίου άρχοντος
που βρέθηκε στο Ιερό του Απόλλωνα
στη Βώνη

Πρωτογεωμετρικά Πινάκια από τάφο στην περιοχή «Σγαφτό στην Κυθρέα»

ε λ ε υ θ ε ρ η κ υ θ ρ ε α

ΧΡΟΝΙΑ 17η ΓΕΝΑΡΗΣ - ΑΠΡΙΛΗΣ 1994 Αρ. ΤΕΥΧΟΥΣ 49

ΟΙ ΥΨΗΛΟΠΝΟΟΙ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Τόσο η ιστόρηση (αγιογράφηση) ενός ναού όσο και τα ψαλλόμενα σ' αυτόν (υμνογραφία) σκοπό έχουν να διδάξουν στους πιστούς το δόγμα και τις αλήθειες της πίστης και να υπηρετήσουν τη λατρεία που γίνεται μέσα σ' αυτόν. Όπως στη θεματογραφία της τοιχογράφησης κατέχει ιδιαίτερη θέση ο χριστολογικός κύκλος και μάλιστα τα γεγονότα από το Σάββατο του Λαζάρου ως την Ανάσταση (εις Άδου Κάθοδο): Βαϊοφόρος, Μυστικός Δείπνος, Νιπτήρας, Σταύρωση, Ουκ έστιν ωδε κλπ., που για να εξαρθούν χαρακτηρίζεται η κάθε μέρα, κατά την οποία τοποθετούνται, ως «μεγάλη», όπως άλλωστε λέγεται και όλη η Εβδομάδα πριν από το Πάσχα, έτσι και στις ακολουθίες των ημερών αυτών ψάλλονται τα πιο ωραία, κατασκευτικά, πνευματικά τροπάρια, έργα μεγάλων ποιητών του Βυζαντίου, τα πιο «ευώδη άνθη» της βυζαντινής υμνογραφίας. Το ύψος τους είναι λυπητερό, για να εκφράσει στη συνέχεια τη χαρμολύπη του Μ. Σαββάτου και δοξαστικό το βράδυ της Αναστάσεως και περαιτέρω. Το χρώμα αυτό το προσδιορίζουν κυρίως οι κανόνες. Όπως σημειώνει ο αείμνηστος Θεόδωρος Ξύδης στο έργο του «Βυζαντινή Υμνογραφία» (Αθήνα 1978): «Η ηχώ της ασματογραφίας των Παθών και της Αναστάσεως είναι αδιάλειπτη για τον πιστό. Πολλή ποίηση στην Ακολουθία των Όρθρων της Μεγ. Εβδομάδας και του Πάσχα έχουν οι κανόνες. Οι ποιητές τους χάρισαν στους στί-

χους αυτούς την απλότητα και το ύψος, που υπακούουν σε μια απροσπέλαστη φαντασία.

Πορφυρό χρώμα

Ακούγοντας κανείς τα θαυμάσια αυτά έργα αγίων ανδρών της Εκκλησίας, αλλά και γυναικών, όπως της Κασσίας (Κασσιανής), αναζητεί τα περιγραφόμενα γεγονότα στις τοιχογραφίες, που θαρρεί ότι τις υπομνηματίζουν. Έχει γίνει συνήθεια, δυστυχώς σε πολλούς ναούς της Αθήνας και αλλού, τη Μεγάλη Εβδομάδα να ντύνουν στα μαύρα Άγιες Τράπεζες, μανουάλια κλπ. Αυτό δεν είναι σωστό· η βυζαντινή παράδοση έχει καθιερώσει το πορφυρό χρώμα. Όχι τυχαία. Γιατί, ναι μεν αναβιώνουμε τα Πάθη και όσα ταπεινωτικά υπέφερε ο Χριστός στο Σταυρό (κολαφισμούς, εμπτυσμούς κλπ.) ως τη λαμπροφόρο Ανάσταση, όμως, γνωρίζουμε ότι αυτά θα περάσουν και ο αληθινός Θεός θα αναστηθεί, γεγονός που πιστεύουν και προσδοκούν όλοι οι πιστοί. Γι' αυτό και στην υμνογραφία δεν εκδηλώνεται μια κοσμική αντίληψη πένθους, αλλά συγκρατημένη έκφραση των αισθημάτων, που δημιουργούν τα διαδραματιζόμενα.

«Όλα αυτά, έχει παρατηρηθεί, τα καθορίζει μια ζώσα ευσέβεια, εκείνη που ενώ δεν θρηνολογεί στα Πάθη και δεν γίνεται έξαλλη στην αναστάσιμη χαρά, είναι στο μέτρο, που το δίνει η στροφή της ψυχής προς την αληθινή ποιητική σοφία, εκείνη

που εξασφαλίζει τον αδιαφιλονίκητο φθόγγο, κάνει τον εσωτερικό άνθρωπο να προσφέρεται στη συγκίνηση και γίνεται σιωπηλή στο πάθος και ευφρόσυνη στην Ανάσταση».

Καθώς είναι γνωστό, η Μεγάλη Εβδομάδα, όπως έχει διαμορφωθεί στον ορθόδοξο εορτολογικό κύκλο, καθιερώθηκε τον 4ο αιώνα στο Πατριαρχείο των Ιεροσολύμων, ενώ οι 3 τελευταίες ημέρες (Μ. Παρασκευή, Μ. Σάββατο, Κυριακή του Πάσχα) είχαν καθιερωθεί ήδη από τα χρόνια των Αποστόλων. Στα Ιεροσόλυμα της δόθηκε και η ονομασία της Μεγάλης. Το λόγο εξηγεί ο ιερός Χρυσόστομος στην ομιλία του στη Γένεση:

«Μεγάλα τινά και απόρρητα τυγχάνει τα υπάρξαντα ημίν εν αυτή αγαθά. Εν γαρ ταύτη ο χρόνιος ελύθη πόλεμος, θάνατος εσβέσθη, κατάρα ανηρέθη, του διαβόλου η τυραννίς κατελύθη, τα σκεύη αυτού διηργάγη. Θεού καταλλαγή προς ανθρώπους γέγονεν» (Ευαγγέλου Θεοδώρου: Η μορφωτική αξία του ισχύοντος Τριώδιου).

Ο Κοσμάς του Μαΐουμα

Οι κανόνες που ψάλλονται στους όρθρους της Μεγάλης Δευτέρας ως και τη Μεγάλη Παρασκευή είναι έργα του Κοσμά του Μαΐουμα (8ος αι.). Τα βιογραφικά του δεν είναι ασφαλή, ενώ συγχέεται με διάφορους συνώνυμους του (βλ. Θεοχάρη Δετοράκη: Κοσμάς ο μελωδός, βίος και έργο, Θεσσαλονίκη 1979). Γεννήθηκε στη Δαμασκό, μεταξύ 674 και 676, σύμφωνα με τον Δετοράκη και όταν έμεινε ορφανός σε μικρή ηλικία, υιοθετήθηκε από τον πατέρα του Αγίου Ιωάννη του Δαμασκηνού, Σέργιο Μανσούρ, που τον ανέθρεψε με το ίδιο ενδιαφέρον, όπως και τον γιο

του. Μαζί εκπαιδεύτηκαν και ακολούθησαν οι δύο νέοι το δρόμο του μοναχισμού και βρέθηκαν στην ιστορική λαύρα του Αγίου Σάββα, κοντά στα Ιεροσόλυμα. Τον Κοσμά, πιθανότατα χειροτόνησε Επίσκοπο της πόλης Μαΐουμα, που βρισκόταν κοντά στη Γάζα, ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων Ιωάννης ο Ε' (705-735).

Κοιμήθηκε γύρω στο 759/2. Το υμνογραφικό του έργο είναι πολύ εκτεταμένο και από αυτό ξεχωρίζουν οι κανόνες του στα Χριστούγεννα, τα Θεοφάνια, την Υπαπαντή, της Μ. Εβδομάδας, την Πεντηκοστή, τη Μεταμόρφωση, την Ύψωση του Σταυρού, την Κοίμηση της Θεοτόκου κλπ. Για τη Μ. Εβδομάδα ο Κοσμάς ο και Ιεροσολυμίτης αποκαλούμενος έγραψε το τριώδιο της Μ. Δευτέρας, το διώδιο της Μ. Τρίτης, το τριώδιο της Μ. Τετάρτης, το οκτώδιο της Μ. Πέμπτης και το τριώδιο της Μ. Παρασκευής (Ι.Χ. Κωνσταντινίδου: Υμνολογία Αθήνα 1981). Παραθέτουμε στη συνέχεια ένα χαρακτηριστικό δείγμα (Τροπάριο) από την Θ' Ωδή του Κανόνα της Μ. Παρασκευής (όρθρος Μ. Σαββάτου), που έχει ακροστιχίδα «Προσάββατον τε.:

«Ολέθριος σπείρα θεοστυγών,
πονηρευομένων
υπέστη Χριστέ σοι
και ως άδικον είλκε
τον Κτίστην των απάντων
ον μεγαλύνομεν»

Κι ένα άλλο από τα γνωστότερα του Κανόνα του Μ. Σαββάτου, που έχει ακροστιχίδα «Σάββατον μέλπω μέγα» και προβάλλει ανάγλυφα το δόγμα «ψάλλεται το εσπέρας της Μ. Παρασκευής, στην ακολουθία του Εσπερινού):

«Αννρέθης

αλλ' ου διπρέθης,
 Λόγε, ης μετέσχες σαρκός
 ει γαρ και λέλυται σου,
 ο ναός εν τω καιρώ του πάθους,
 αλλά και ούτω, μία ην υπόστασις,
 της θεότητας και της σαρκός σου
 εν αμφοτέροις γαρ εις υπάρχεις
 Υιός, Λόγος του Θεού
 Θεός και άνθρωπος».

Ο Κανόνας του Κοσμά περιελάμβανε 4 ωδές (6, 7, 8 και 9), συμπληρώθηκε όμως από την Κασσία (ειρμοί ωδών 1, 3, 4 και 5) και τον Μάρκο Υδρούντος, που συνέθεσε τα τροπάρια του Κανόνα. Ο Κοσμάς είναι εξαιρετος ποιητής με πλούτο εικόνων, λυρικό υπόστρωμα, δογματική ακρίβεια. Το τετραώδιό του του Μ. Σαββάτου χαρακτηρίζεται «τέλειο έργο» από τον Δετοράκη, ο οποίος και παραθέτει την κρίση του Α. Charrel: «η φράση είναι μεγαλοπρεπέστερη, η γενική ροή βαρύτερη, το ύψος περισσότερο επεξεργασμένο από ότι σε άλλους Κανόνες του μελωδού. Σ' αυτόν απαντώνται θαυμάσιες αντιθέσεις λέξεων».

Ο Κοσμάς του Μαΐουμά είναι ασφαλώς ο κανονογράφος των Παθών, ο υμνογράφος που κατισχύει τη Μεγαλοβδομάδα. Άλλωστε, όπως δέχονται πολλοί μελετητές, είναι ο «ευρετής του Κανόνος». Ο ίδιος έγραψε και ιδιόμελα, που ψάλλονται τη Μεγάλη Εβδομάδα.

Ακούγονται στους Όρθρους και όπως έχει σημειώσει ο καθηγητής Ν.Β. Τωμαδάκης (Η Βυζαντινή Υμνογραφία και Ποίησης, Θεσσαλονίκη 1993) ο χαρακτήρας τους είναι «διηγηματικός και ρητορικός». Όπως παρατηρεί γράφικαν:

«Εις τόνον υψηλό, μακράν πάσης ανθρωποποιίας ρωμαντικής και αδυναμίας

ανθρωπίνης. Και όταν θρηνούν τα ιερά πρόσωπα είναι υπερβατικά και εις απόστασιν από τον ακροατή, όση το σέβας και το δέος επιβάλλουν. Χαρακτηριστικόν δ' είναι ότι στερούνται διαλόγου, προσδίδοντας δραματικόν χαρακτήρα ως εις τους ύμνους. Ο εσωτερικός διάλογος, η αποστροφή, η ρητορική ερώτησις ζωηρεύουν τον λόγον, αλλά τον κρατούν υψηλά».

Η ποιήτρια Κασσία

Η λαμπρή βυζαντινή ποιήτρια Κασσία κάνει ήδη την εμφάνισή της με το δημοφιλές τροπάριο (ιδιόμελο), που ψάλλεται τη Μ. Τρίτη (όρθρος Μ. Τετάρτης, Δοξαστικό των αποστικων των αίνων σε ήχο πλάγιο δ'), που έγινε αφορμή να ταυτιστεί με την αμαρτωλή γυναίκα της ευαγγελικής παραβολής, στην οποία αναφέρεται: «Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή,

την σην αισθομένην θεότητα
 μυροφόρον αναλαβούσα τάξιν
 οδυρομένη μύρα σοι προ του ενταφιασμού κομίζει.

Οίμοι! λέγουσα, ότι νυξ μοι υπάρχει
 οίστρος ακολασίας
 ζοφώδης τε και ασέληνος έρωσ της αμαρτίας...

Δέξαι μου τας πηγάς των δακρύων ...»

Αν και της Κασσίας τα βιογραφικά δεν είναι εξακριβωμένα (βλ. Θεοδ. Β. Τζεδάκη, Θεολόγου;; Κασσιανή, η μεγάλη της Εκκλησίας μελωδός, Ηράκλειον 1959), όλες οι πηγές συγκλίνουν ότι υπήρξε ενάρετη, ευσεβής και ίδρυσε μοναστήρι, όπου πέρασε το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής της. Αναμφίβολα έζησε τον 9ο αι. Ο Τζεδάκης (σήμερα Ρεθύμνης Θεόδωρος) τοποθετεί τη γέννησή της ακολουθώντας

Παπαρρηγόπουλο μεταξύ 800 και 805. Αριστουργηματική είναι η πρώτη ωδή σε ήχο πλάγιο β' του Κανόνα του Μ. Σαββάτου, έργο της Κασσίας.

«Κύματι θαλάσσης
τον κρύψαντα πάλοι
διώκτην τύραννον
υπό γην έκρυψαν
των σεσωσμένων οι παίδες
αλλ' ημείς ως αι νεάνιδες
τω Κυρίω άσωμεν,

ενδόξως γαρ δεδόξασται».

Λυρική εμπνοή, λεκτικός πλούτος, σχηματικές εναλλαγές, επιγραμματικό ύφος διακρίνουν το εξαιρετο υμνογραφικό έργο της Κασσίας, που σε καμμιά περίπτωση δεν διολισθαίνει σε βερμπαλισμούς ή γυναικείες φλυαρίες. Χάρη στις αρετές της αυτές έχει περιληφθεί σε τόσο επίσημες λατρευτικές ώρες, όπως είναι της Μ. Εβδομάδας.

Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκνός

Ο κορυφαίος βυζαντινός υμνογράφος Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκνός αντιπροσωπεύεται με τον θαυμάσιο Κανόνα του όρθρου της Αναστάσεως, αποτελούμενο από 8 ωδές (α', γ'-θ'), που παρουσιάζει την ιδιοτυπία ότι τα γράμματα με τα οποία αρχίζουν οι ειρμοί του δεν σχηματίζουν κάποια λέξη (ακροστιχίδα). Πρόκειται ασφαλώς για ένα από τα εξοχότερα έργα της συνόλης υμνογραφίας του Βυζαντίου και της Ορθοδοξίας, για σύνθεση υψηλής πνοής που ενώ μένει στερεά προσηλωμένος στην προβολή και έξαρση του δόγματος, εν τούτοις από πλευράς δημιουργικής συνθέτει ένα έργο, που ξεχειλίζει από ποίηση και αποτελεί μαρτυρία δεινού και ικανότατου χειριστή του ποιητικού λόγου:

«Δεύτε πόμα πώμεν καινόν, ου εκ πέτρας αγόνου τερατουργούμενον, αλλ' αφθαροσίας πηγήν εκ τάφου ομβρήσαντος χριστού, εν ως στερούμεθα».

«Αυτή η κλητή και αγία ημέρα, η μια των Σαββάτων, η βασιλίσ και κυρία, εορτών εορτή και πανήγυρις εστι πανηγύρεων».

Τα τροπάρια δεν υστερούν σε έμπνευση και ποιητική ευφορία από τους ειρμούς:

«Θανάτου εορτάζομεν νέκρωσιν, Άδου την καθαίρεσιν, άλλη βιοτής, της αιώνιου απαρχήν και σκιρτώντες υμνούμεν το αίτιον».

«Ω Πάσχα το μέγα και ιερώτατον, Χριστέ ω σοφία κι Λόγε του Θεού και δύναμις».

Αναφέρθηκε ήδη ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκνός ως σύγχρονος του Κοσμά του Μαΐουμά. Η γέννησή του τοποθετείται, σύμφωνα με τη νεώτερη φιλολογική μέριμνα, το 679/680. Εκάρη μοναχός και χειροτονήθηκε πρεσβύτερος. Υπήρξε σπουδαίος Θεολόγος και συνέβαλε στη διατύπωση του Ορθοδόξου Δόγματος, κωδικοποιώντας τη διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας. Η κοίμησή του οπωσδήποτε έγινε, κατά τον καθηγητή Ίωμαδάκη, μετά το 749 και πριν από το 753. Μαζί με τον Κοσμά του Μαΐουμά διαμόρφωσαν την Οκτώηχο, που είναι «βασικό λειτουργικό βιβλίο της Ορθόδοξης Εκκλησίας». «Έχουμε, σημειώνει ο Δετοράκης, κατά τον 8ο αιώνα, μια μεγάλη και σημαντική μεταρρύθμιση στη ζωή της Εκκλησίας, ποιητική, μουσική, τελετουργική, με την οποία η παράδοση συνδέει τα ονόματα των μεγάλων ποιητών Ιωάννη Δαμασκνού και Κοσμά του Μελωδού». Δεν είναι,

άλλωστε, τυχαίο ότι ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός μαζί με τον Άγιο Ρωμανό τον Μελωδό θεωρούνται οι πρωτοκορυφαίοι της βυζαντινής υμνογραφίας. Ο Ιωάννης Μαυρόπουλος, Επίσκοπος Ευχαιτών (11ος αι.), στολίζει αφειδώς τον ανυπέρβλητο ποιητή με πλήθος παρομοιώσεων και επιθέτων, χαρακτηρίζοντάς τον «κελιδόνα λυγυράν και απδόνα μελιχράν και ηδύλαλον των ασμάτων λύραν, λύραν παναρμόνιον, πηγή νέκταρ βλύζουσαν άύλον κρατήρα χρυσόρειθρον και μουσικόν του πνεύματος όργανον».

Όπωςδήποτε είναι πολύ δύσκολο να επιχειρήσει κανείς να τοποθετήσει χρονικά τον έτερο των δύο, Άγιο Ρωμανό τον Μελωδό, αφού σοβαροί βυζαντινολόγοι κυμαίνονται μεταξύ του και του αι. Πάντως, υπάρχει συμφωνία ότι γεννήθηκε στην Έμεσα της Συρίας και χειροτονήθηκε διάκονος, καθιέρωσε δε το υμνογραφικό είδος των κοντακίων. Από το κοντάκιό του «εις τον σώφρονα Ιωσήφ» της Μ. Δευτέρας παραθέτουμε το διδακτικότερο προοίμιο, που καθορίζει και το πνεύμα που πρέπει πλήρως να κυριαρχήσει στη ζωή των πιστών ολόκληρη τη Μ. Εβδομάδα.

«Οι το στάδιο των νηστειών
πανσόφως διανύσαντες
και την έναρξιν του πάθους του Κυρίου
εν πόθω ποιούμενοι,
δεύτε, πάντες αδελφοί την του σώφρονος
αγίαν
Ιωσήφ σπουδήν ζηλώσωμεν
της δε συκής την ακαρπίαν φοβηθέντες,
των παθών ξηράνωμεν
δί' ελεημοσύνης την ηδύτητα,
ίνα και την έγερσιν
ενθύμως προφθάσαντες,
ως μύρα κομισώμεθα
εξ ύψους την συγχώρησιν,

ότι πάντα εφορά,
τον ακοίμητον όμμα»

Μόνο ένας ποιητής με το ανάστημα του Αγίου Ρωμανού του Μελωδού επιχειρεί με επιτυχία να βάλει στο στόμα της Παναγίας τα λόγια, με τα οποία η Θεοτόκος θα εκφράσει προς τον ίδιο τον Υιό και Θεό της τα οδυνηρά και δραματικά αισθήματα που νοιώθει για όσα τεκταίνονται από τους άνομους εναντίον Του (κοντάκιο «εις το πάθος του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού», Μ. Παρασκευής):

«Ουκ ήλπιζον, τέκνον,
εν τούτοις ιδείν σε,
ουδ' επίστευόν ποτέ,
ως είδον τους άνόμους
εκμανέντας,
χείρας αδίκως
έτι γαρ τα βρέφη
τούτων κραΐζει Ώσανά,
ευλογημένος.
Ακμήν γαρ βαΐων
πεπλησμένη η οδός
μηνύει τοις πάσι
των αθέσμων την προς σε
πανευφημίαν.
Και τίνος συν χάριν
επράχθη το χείρον;
γνώναι θέλω, οίμοι!
Πώς το φως μου σβέννυται,
τω σταυρώ, προσπήγνυται
ο υιός και Θεός μου».

Ισορροπία και συγκερασμός του Θεού και του ανθρώπινου. Ο Ρωμανός, τον οποίο ο καθηγητής Κ. Μητσάκης στη «Βυζαντινή Υμνογραφία» του χαρακτηρίζει ως τον «πιο σημαντικό από όλους τους σύγχρονους του και τους μεταγενέστερους υμνογράφους», ενώ ξένοι μελετητές πλειοδοτούν σε εγκωμιασμούς του - όπως άλλωστε συμβαίνει και με τον Άγιο Ιωάννη